

Latviešu valodas apguves programma [12.10.2011]

Latviešu valodas aģentūra (LVA) ir izglītības un zinātnes ministra pārraudzībā esoša valsts pārvaldes iestāde, un tās darbības mērķis ir veicināt latviešu valodas – Latvijas Republikas valsts valodas un Eiropas Savienības oficiālās valodas – statusa nostiprināšanu un ilgtspējīgu attīstību.

Sabiedrības integrācijas veicināšanā viena no galvenajām LVA funkcijām ir nodrošināt labvēlīgu mācību vides radīšanu valodas apgūvē, tāpēc liela uzmanība tiek pievērsta latviešu valodas kā otrās valodas apguves (LAT2) skolotāju metodiskajai tālākizglītbai.

1995. gadā valdība izveidoja Latviešu valodas apguves valsts programmu. Ar tās administrēšanu kopš 2004. gada 12. oktobra nodarbojās Latviešu valodas apguves valsts aģentūra (LVAVA), kas savukārt ar 2009. gada 1. jūliju ir reorganizēta par Latviešu valodas aģentūru (LVA).

Sīkāka informācija par Latviešu valodas aģentūras darba uzdevumiem un īstenoto valodas politiku, latviešu valodas apguves, pedagogu profesionālās pilnveides un citās jomās atrodama Latviešu valodas aģentūras mājaslapā <http://www.valoda.lv>.

Atbalsts latviešu valodas apguvei Latvijā

Latviešu valodas kā otrās valodas apguve (LAT2)

Atsaucoties uz pieprasījumu sabiedrībā un Latvijā īstenoto valodas politiku, kas nosaka, ka daudzās profesijās strādājošajiem ir nepieciešamas labas latviešu valodas prasmes, kopš 1997. gada Latvijā tika rīkoti valodas apguves kursi konkrētām profesionālajām grupām. Šo kursu pamatā ir atziņa, ka valoda jāmacās, lai to lietotu ikdienā, nevis - lai tikai nokārtotu valsts valodas prasmes pārbaudījumu.

Kopš 2004. gada īpaša vērība tiek veltīta jaunai mērķauditorijai – mazākumtautību skolēnu vecākiem. LAT2 kursi šajā sabiedrības grupā ir ļoti pieprasīti, jo tie ne tikai palīdz apgūt latviešu valodu, bet arī sniedz vecākiem lielāku izpratni par valstī īstenoto izglītības reformu, tuvina tos skolai un arī saviem bērniem, kuriem jau ir pietiekami labas latviešu valodas prasmes.

Kopš Latviešu valodas apguves valsts programmas izveides tiek piedāvāti kursi skolotājiem, kuri īsteno mazākumtautību izglītības programmas. Šajosursos tiek pilnveidota gan pedagogu valodas kompetence, gan pievērsta uzmanība bilingvālajam aspektam, resp., mācību satura un valodas integrētai apguvei.

LVA pieredze valsts valodas apguves jomā tiek izmantota arī citās valstīs, kuras sāk pievērst uzmanību valsts valodas apguvei daudz nacionālā sabiedrībā. Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas (EDSO) Augstais komisārs nacionālo minoritāšu jautājumos Rolfs Ekeuss (*Rolf Ekéus*) savu vizīšu laikā Latvijā vairākkārt norādījis uz veiksmīgo līdzšinējo sadarbību sabiedrības integrācijas projektu realizēšanā un

uzsvēris, ka Latvijas pieredzi sabiedrības integrācijas jomā var izmantot kā paraugu citās valstīs. Latvijas eksperti līdz šim ļoti veiksmīgi ir darbojušies EDSO projektos Gruzijā, Moldovā un Centrālāzijas valstīs, un šāda sadarbība plānota arī turpmāk.

Mācību un metodiskā literatūra

LVA izstrādā LAT2 mācību materiālus sekojošām grupām:

- vispārizglītojošo skolu vajadzībām: mācību materiālos ietilpst mācību grāmata un darba burtnīca valodas apguvējam, skolotāja rokasgrāmata, kā arī audio un video materiāli. Plašā klāstā tiek veidoti mācību līdzekļi bilingvālās izglītības vajadzībām. Tiek izdoti arī mācību un metodiskie līdzekļi vidusskolai; pedagogiem: metodikas rokasgrāmatas vispārizglītojošo skolu skolotājiem un dažādas metodiskās izstrādnes un ieteikumi pieaugušo pedagogiem;
- mācību līdzekļi plašai sabiedrībai: izdotas mācību grāmatas komplektā ar video materiāliem, kā arī vārdnīcas, darba burtnīcas un audiokasetes, mācību materiāli latviešu valodas apguvei e-vidē.

Atbalsts latviešu valodas apguvei diasporā

Pašlaik ārpus Latvijas ir ap 70 latviešu diasporas izglītības iestāžu, kur iespējams apgūt latviešu valodu.

LVA kopš 2005. gada palīdz nodrošināt profesionālu metodisko atbalstu diasporas skolām:

- organizē konkursu diasporas izglītības speciālistiem, kuri vēlas strādāt atsevišķās diasporas skolās, nodrošina šo speciālistu darbību,
- regulāri organizē seminārus, 36 stundu kursus diasporas izglītības speciālistiem, lai pilnveidotu viņu profesionālo meistarību, saskaņotu metodiskās pamatnostādnes un veicinātu pieredzes apmaiņu,
- sagatavo un izdod mācību un metodiskos līdzekļus; sūta mācību un metodiskos līdzekļus, vārdnīcas un daiļliteratūru diasporas skolām, kā arī izvērtē mācību programmas un mācību līdzekļus, kas paredzēti diasporai.

Atbalsts latviešu valodas kā svešvalodas apguvei ārvalstu universitātēs

Pēc LVA veiktā pētījuma (*Latviešu valodas kā latviešu valodas apguve Eiropas augstskolās*. Rīga, 2008. 60 lpp.; arī angļu valodā *Acquisition of Latvian as Foreign Language at European institutions of Higher Education*. Rīga, 2009.15 p. ISBN 978-9934-8076-0-2) datiem, šobrīd latviešu valodu iespējams apgūt vismaz 22 ārvalstu universitātēs.

LVA sadarbojas un atbalsta vairākas ārvalstu augstskolas, kuras piedāvā latviešu valodu apgūt kā svešvalodu, nosūtot augstskolu vajadzībām mācību metodiskos līdzekļus, vārdnīcas, zinātnisko literatūru, daiļliteratūru u.c. materiālus, sniedz lektoriem konsultācijas metodikā, organizē seminārus un konferences, atbalsta pasākumus latviešu valodas popularizēšanai ārvalstīs, kā arī sadarbībā ar ārvalstu augstskolu atbildīgajām personām organizē konkursus uz vakantajām latviešu valodas lektoru vietām.

Saikne ar sabiedrību un politiskā dialoga veicināšana

LVA organizē dažāda veida pasākumus, kas sekmē valodas apguvi neformālā vidē. Kopš 2006. gada rīko Eiropas Valodu dienu, kurā notiek Eiropas valodām un latviešu valodai veltīti pasākumi – skolēnu radošo darbu konkursi, erudīcijas viktorīnas par valodas jautājumiem, konferences, Eiropas dažādo kultūru vakari, diskusijas u.c.

Aģentūra regulāri izdod arī zinātniski metodisku žurnālu „Tagad” par valodas apguves teorijas un prakses jautājumiem, kā arī starpkultūru izglītību.

Latviešu valodas apgūšanas iespējas

Kopumā no 1996.gada līdz 2010.gadam LVAVP/LVAVA/LVA ir nodrošinājusi latviešu valodas apguvi bezmaksasursos 55 506 personām.

No 2002.-2009.gadam Sabiedrības integrācijas fonds (SIF) īstenoja programmu "Latviešu valodas apguve pieaugušajiem". Šīs programmas mērķis bija uzlabot latviešu valodas prasmes cittautiešu vidū, kas dzīvo Latvijā. Gan izglītības iestāžu, gan mācīties gribētāju atsauce ir bijusi liela un augusi ar katru gadu. Kopš 2004.gada kursantu skaits ir bijis lielāks nekā 2500. Visvairāk kursantu bija 2006.gadā – 3859. 2008.gadā tika noslēgti 11 līgumi par 1244 kursantu apmācību, projekti turpinājās un noslēdzās 2009.gadā. Vislielākais pieprasījums pēc latviešu valodas apmācībām bija Rīgā un Daugavpilī. Diemžēl 2009.gadā programma uz laiku tika slēgta finansējuma trūkuma dēļ. Līdz 2008.gada 31.decembrim veikta vairāk kā 17 000 kursantu apmācība, kuras laikā cittautieši uzlaboja latviešu valodas prasmes.

Nodarbinātības valsts aģentūra (turpmāk- NVA) nodrošina valsts valodas apguvi bezdarbniekiem un darba meklētājiem neformālās izglītības programmas „Valsts valodas apguve” ietvaros. Valsts valodas kursi 120 stundu apjomā paredzēti personām ar vai bez priekšzināšanām valsts valodā. Apmācība notiek no 6-12 cilvēku grupā. Pēc kursu beigšanas izglītojamiem tiek dota iespēja kārtot valsts valodas prasmes noslēguma pārbaudījumu, ko organizē Valsts izglītības un saturs centrs, un pozitīva rezultāta gadījumā saņemt valsts valodas prasmes apliecību.

Kursi ir bez maksas, un apmācību perioda laikā bezdarbnieki saņem stipendiju 70 Ls mēnesī. Neformālās izglītības programma „Valsts valodas apguve” tiek organizēta visa gada garumā. 2008.gadā neformālās izglītības programmā „Valsts valodas apguve” tika iesaistīti 1187 klienti, 2009.gadā 1722 un 2010.gadā- 8339. 2011.gadā programmā plānots iesaistīt 3583 klientus.

Starptautiskais atbalsts valsts valodas apguvei

Lai sekmētu latviešu valodas apguvi un sabiedrības integrācijas procesu, no 1996. līdz 2004. gadam lielu atbalstu Latvijai sniedza starptautiskās organizācijas. Šo organizāciju atbalsta programmu koordinēja ANO Attīstības programma.

No 2006.–2008. gadam tika īstenots Eiropas Savienības struktūrfondu Nacionālās programmas „Latviešu valodas apguve” projekts „*Latviešu valodas kā valsts valodas apguve vidējās izglītības pakāpē*”. Projekta mērķis bija nodrošināt vidusskolu skolotājiem metodisko atbalstu mācību saturā un latviešu valodas integrētai apguvei, sekmējot pedagoģu mobilitāti un karjeras iespējas.

Projekta galvenie darbības virzieni:

- tālākizglītība – tālākizglītības programmu izveide, tālākizglītotāju sagatavošana, tālākizglītības kursu, semināru organizēšana, metodisko konsultāciju sniegšana;
- skolotāju sadarbības veicināšana – skolu sadarbības modeļu izstrāde, sadarbības nometņu rīkošana;
- mācību un metodisko līdzekļu – tematisko plānu, metodiskās literatūras skolotājiem, mācību līdzekļu skolēniem, mācību materiālu DVD formā – izstrāde, kā arī mācību un uzzīņas literatūras iepirkuma skolu vajadzībām īstenošana.

Projekta izpildes laikā 15 tālākizglītības programmās tika izglītoti 1169 latviešu valodas un bilingvālo mācību skolotāji. Tika izveidoti 8 skolu sadarbības modeļi un apkopota un popularizēta to pieredze. Latviešu valodas un bilingvālo mācību skolotāji, skolēni mazākumtautību vidusskolās saņēma 28 dažādus mācību un metodiskos līdzekļus.

Pašlaik (2009.–2011. gadā) LVA īsteno projektu „Atbalsts valsts valodas apguvei un bilingvālajai izglītībai”. Projekta mērķis ir sniegt metodisku atbalstu pedagogiem vispārējā un sākotnējā profesionālajā izglītībā valsts valodas mūsdienīgai apguvei un bilingvālo mācību sekmīgai izmantošanai.

Valsts valodas apguve Latvijā: rezultāti

Veiksmīgi īstenojot valodas politiku un izglītības reformu, latviešu valodas prasme sabiedrībā ir uzlabojusies. LVA regulāri veic sociolingvistiskus pētījumus, lai apzinātu valsts valodas situāciju valstī.

Saskaņā ar 2009. gada pēc LVA pasūtījuma veiktās aptaujas „Latvijas valodas situācijas sociolingvistiskā izpēte” rezultātiem no 2004. līdz 2009. gadam atsevišķos valsts valodas politikas virzienos ir panākti ievērojami pozitīvi rezultāti, piemēram, mazākumtautību pārstāvju latviešu valodas prasmes paaugstināšanās, ko sekmējusi izglītības satura reformas veiksmīga īstenošana.

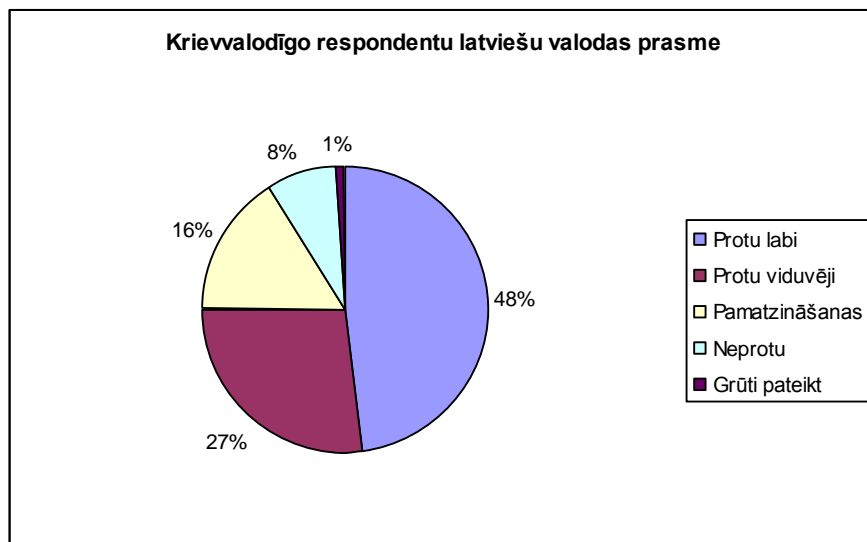
Pētījuma „VALODA” (http://www.valoda.lv/downloadDoc_435/mid_510) dati liecina, ka mazākumtautību iedzīvotāju vidū ir uzlabojusies valsts valodas prasme, paplašinājusies latviešu valodas lietošana publiskajā telpā, labvēlīgāka kļuvusi attieksme pret runāšanu latviešu valodā. Par latviešu valodas statusa nostiprināšanos liecina arī tas, ka gandrīz 100% latviešu un gandrīz 95% mazākumtautību iedzīvotāju uzskata, ka katram Latvijas iedzīvotājam ir brīvi jāpārvalda valsts valoda. Tas tikai nozīmē, ka latviešu valoda arvien biežāk tiek izmantota kā komunikācijas līdzeklis sabiedrībā.

Pēc LVA pasūtījuma 2008. gadā veiktais pētījums (*Baltijas Sociālo zinātņu institūts. Valoda. Rīga, 2008*) (http://www.valoda.lv/downloadDoc_435/mid_510) liecina, ka pieaug to mazākumtautību vecāku skaits, kas bērniem izvēlas skolas ar latviešu mācībvalodu (2004. gadā – 31%, bet 2008. gadā – 43% krievvalodīgo vecāku bērni apmeklēja latviešu mācībvalodas skolas).

Tas, ka izglītības sistēma sekmīgi nodrošina latviešu valodas apguvi, redzams aptauju datos: to, ka latviešu valodu iemācījušies skolā, aptaujās minējuši 73% jauniešu, bet pārējās vecuma grupās – krietni retāk (vecuma grupā 35 - 49 gadi – 48%, bet no 50 - 74 gadiem vēl mazāk – 34%). Saskaņā ar LVA aptaujas datiem no 51%

mazākumtautību skolu skolēniem, kuru ir apliecinājuši savu latviešu valodas prasmi kārtējot valsts valodas prasmes pārbaudi, 48 % valsts valodas prasmi nokārtojuši augstākajā līmenī.

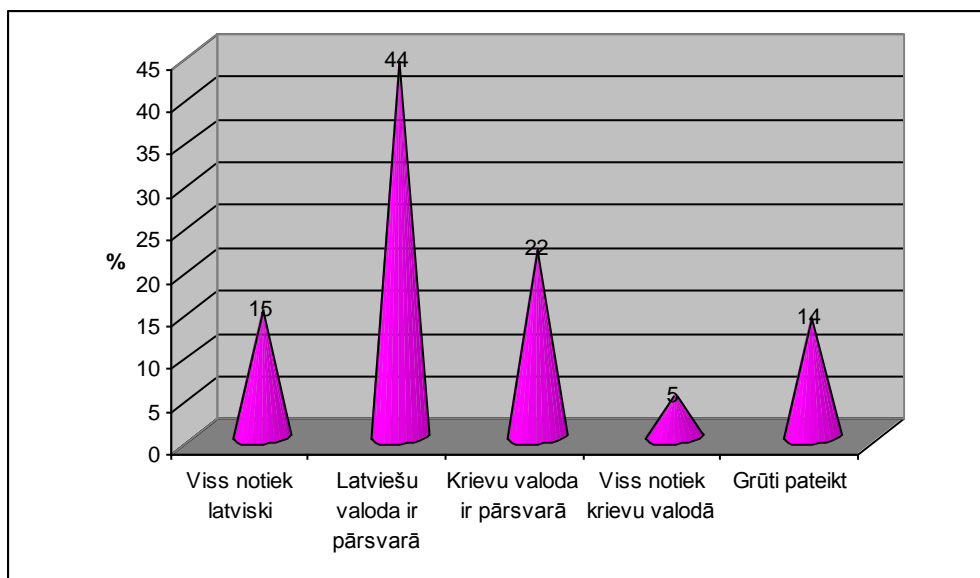
Pētījumi apliecina tendenci mazināties to Latvijas iedzīvotāju skaitam, kas latviešu valodu „neprot gandrīz nemaz” – 2004. gadā to bija 10% iedzīvotāju, 2007. gadā – 7%. Uzlabojas arī runātprasme – 1990. gadu vidū brīvi latviski runāt spēja 40% mazākumtautību pārstāvju, bet 2007. gadā – 66 %. Ievērojami pieaudzis to jauniešu skaits, kuri uzskata, ka labi pārvalda valsts valodu – ja 90. gadu beigās to skaits bija 49 %, tad 2008. gadā – 73%.

Att. Latviešu valodas prasme respondentiem, kuru dzimtā valoda ir krievu valoda.

Vēl viens rādītājs, kas liecina par latviešu valodas lietojuma pozitīvām izmaiņām, ir valsts (latviešu) valodas prasmes pārbaudījumi, kurus Valsts izglītības satura centrā pieaugušie kārtot galvenokārt profesionālo un amata pienākumu veikšanai (darba vajadzībām) vai pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai. 2008. gadā strauji pieauga valsts valodas prasmes pārbaudes pretendentu skaits: 2007. gadā pārbaudi kārtāja 3826 pretendenti, bet 2008. gadā – 5085 pretendenti. Aptuveni 13% no tiem ir ārzemnieki, kuri kārtot valsts valodas prasmes pārbaudi pastāvīgās uzturēšanās atļaujas iegūšanai. Pieaugot bezdarba līmenim valstī, 2009. gadā pretendentu skaits, kuri vēlas kārtot valsts valodas prasmes pārbaudi, lai paaugstinātu savu konkurētspēju, ir pieaudzis un gada pirmajos mēnešos ir sasniedzis vidēji 650 cilvēku mēnesī. Pēdējos trīs gados valsts valodas pārbaudījumi organizēti arī ārpus Latvijas – Maskavā un Pleskavā. Šajās pilsētās valodas prasmes pārbaudi kārtāja 2006. gadā – 21, 2007. gadā – 33 un 2008. gadā – 14 pretendenti.

Tomēr 2008. gada pētījuma „VALODA” dati liecina, ka valsts valodas lietošana vairāk nostabilizējas formālajā vidē, t.i., tur, kur tās lietošanu nosaka likums, bet situācijās, kad valodu izvēle ir paša indivīda rokās, priekšroka tiek dota dzimtajai valodai. Tas vēl joprojām ir negatīvs rādītājs latviešu valodas pilnvērtīgas funkcionēšanas nodrošināšanai publiskajā vidē.

Attēls. Iedzīvotāju, kuru dzimtā valoda ir krievu, atbildes uz jautājumu „Kāds ir pašreizējais valodu lietojums pilsētas, kurā dzīvojat, veikalos un pakalpojumu sfērā?”.